

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

רע"א 3356/24

לפני: כבוד השופט דוד מינץ
כבוד השופט אלכס שטיין
השופטת גילה כנפי-שטייניץ

המבקשת: י.ח.ד יזמות בע"מ

נגד

המשיבים: 1. יוסף קרני
2. מרים קרני
3. עו"ד גיא וייס רון בתוקף תפקידו כנאמן על
נכסי החייבים
4. הממונה על הליכי חדלות פירעון ושיקום כלכלי

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי
בנצרת (השופט א' זגורי) בעחדל"פ 20720-01-24 מיום
18.2.2024

בשם המבקשת: עו"ד אורן פרג' בנימין

בשם משיבים 1-2: עו"ד גלעד נרקיס

בשם משיב 3: בעצמו

בשם משיב 4: עו"ד חיים זקס

פסק-דין

השופט דוד מינץ:

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בנצרת (השופט א' זגורי) מיום 18.2.2024 בעחדל"פ 20720-01-24 בו נדחה ערעור שהגישה המבקשת על פסק דינו של בית משפט השלום בנצרת (השופטת נ' אסכנדר-מוסא) מיום 9.8.2023 ועל פסק הדין המשלים מיום 10.9.2023 בחדל"פ 3076-05-20 וחדל"פ 9505-05-20, בהם אושרה הצעת הסדר נושים מטעם משיבים 1-2 (להלן: החייבים).

הרקע לבקשה

1. במוקד ההליך עומדת דירת מגוריהם של החייבים, בנחלה בכפר שמאי (להלן: הנכס). על הנכס נרשם שעבוד לטובת המבקשת, גוף חוץ בנקאי העוסק במימון הלוואות,

בשל הלוואה בסך של 2,000,000 ש"ח שניתנה לחייבים ביום 8.5.2017 לפי הסכם שביניהם (להלן: הסכם הלוואה). החייבים לא עמדו בתנאי הסכם הלוואה, גם לאחר מתן פסק דין של בית משפט השלום בקריות מיום 3.10.2019 בתביעה שהגישו נגד המבקשת (ת"א 17944-01-18), בו הופחתה הריבית שנקבעה בהסכם מ-30% לשנה בתוספת ריבית פיגורים בשיעור של 56.16% לשנה, ל-12.9% לשנה. המבקשת מצדה נקטה בהליכים לגביית החוב באמצעות ההוצאה לפועל, והגישה בקשה למימוש השעבוד הרובץ על הנכס. ביום 26.11.2019 ניתנה החלטת רשם ההוצאה לפועל המורה על מינוי כונס נכסים לשם מימוש זכויות החייבים בנכס.

2. במהלך חודשים מאי ויוני בשנת 2020 ניתן צו לפתיחת הליכים בעניינם של שני החייבים, על רקע קריסתם הכלכלית שנבעה מניהול עסק כושל בתחום החקלאות על ידי משיב 2, ומשיב 3 מונה כנאמן ליישום הליכי חדלות הפירעון בעניינם (להלן: הנאמן). בהמשך אוחדו ההליכים לגבי שני החייבים ותביעת החוב שהגישה המבקשת אושרה בסך של כ-2,700,000 ש"ח. המבקשת אשר חפצה להמשיך במימוש הנכס פנתה לבית משפט השלום ביום 14.10.2021 בבקשה להורות על המשך המימוש במסגרת התיק המתנהל בהוצאה לפועל, לפי הוראת סעיף 248(א)(2) לחוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018 (להלן: חוק חדלות פירעון או החוק), על פיו הנכס המובטח ימומש על ידי הנושה אם אומדן שוויו אינו גבוה באופן מובהק מגובה החוב המובטח. ביום 21.12.2021 נעתר בית המשפט לבקשה. בהמשך לכך, ולאחר שביום 8.8.2022 הכריע רשם ההוצאה לפועל בסוגיית הדיוור החלוף של החייבים וקבע כי הוא יעמוד על סך של 192,000 ש"ח, פורסמה הזמנה להצעת הצעות לרכישת הנכס.

3. ביום 26.10.2022 הגישו החייבים לבית משפט השלום הצעת הסדר על פיה, בין היתר, ישולם למבקשת סך של 1,500,000 ש"ח. בהמשך הוגשה הצעה משופרת, ובשלב מאוחר יותר ולאחר שהוגשה הערכת שמאי מטעם המבקשת על פיה שווי הנכס מוערך בסך של 2,265,000 ש"ח (2,475,000 ש"ח בניכוי דיוור חלוף בסך של 192,000 ש"ח), הוצע על ידי החייבים כי סכום זה הוא הסכום שישולם למבקשת, בפריסה לתשלומים. הצעת ההסדר המעודכנת קיבלה את הסכמתם של 90% מהנושים הרגילים, אך המבקשת התנגדה לה וביקשה להמשיך בהליכי מימוש הנכס בהליך ההוצאה לפועל בו פורסמה כאמור באותה עת הזמנה להציע הצעות לרכישתו. על רקע האמור, הוגשה לבית המשפט בקשה לאישור הצעת ההסדר לפי הוראות סעיפים 324(א) ו-87 לחוק, חרף התנגדות המבקשת.

4. בית משפט השלום בפסק דינו מיום 9.8.2023 קבע כי התקיימו במקרה זה התנאים המנויים בסעיף 87 לחוק לאישור הסדר הנושים חרף התנגדות המבקשת – הנושה המובטחת, וביניהם התנאי כי "לכל אחד מהנושים המובטחים באסיפה מתנגדת הובטחה תמורה שערכה אינו נמוך משווי הנכס המשועבד לטובתו או מהחוב הכולל שלטובת פירעונו שועבד הנכס, לפי הנמוך" (סעיף 87(3) לחוק), כאשר באותו סעיף מוגדר "שווי הנכס המשועבד" כ"שווי השוק של הנכס המשועבד לאחר שההצעה תאושר בידי בית המשפט, בניכוי ההוצאות שהוצאו בשמירת הנכס או במימושו". נקבע כי הגם שהמחוקק לא הגדיר את הדרך שבה ייקבע "שווי השוק של הנכס", בפסיקת בתי המשפט אומצה השיטה של קבלת הערכת שמאי. במקרה זה, נמצא כי הצעת החייבים לתשלום סך של 2,265,000 ש"ח הינה הצעה ראויה, שעה ששמאי מטעם המבקשת העריך את הנכס בסכום דומה, ובניכוי הוצאות מימוש ומיסוי מדובר אף בהצעה העולה על הערכת השמאי (אשר לאחר ניכויים אלה עומדת על סך של כ-2 מיליון ש"ח). כן נקבע כי אין מקום לקבל את טענת המבקשת כי יש לקבוע את שווי הנכס לפי הצעת מחיר שתתקבל לאחר התמחרות, ואין מקום לשעות לטענתה כי ישנו מוכר המוכן לשלם סך של 4,000,000 ש"ח עבור הנכס, אשר נטענה בעלמא ומבלי שצורפו חישובים מדויקים ביחס לסכום הנטו שיישאר לאחר קיזוז הוצאות מימוש ותשלומי מסים. כן צוין כי דחיית טענה זו מתבססת גם על התרשמות בית המשפט כי המבקשת מונעת משיקולים זרים וכל כוונתה הייתה להשתלט על נכס המגורים. לבסוף נקבע כי אישור הצעת ההסדר לעומת מימוש הנכס אינו רק מטיב עם הנושה המובטחת ולא גורם לה נזק ממשי, אלא שהוא גם עולה בקנה אחד עם המעמד המיוחד שניתן לדירת מגורים במשפט הישראלי.

בשולי פסק הדין נקבע כי על אף שבמישור העקרוני יש לקבל את הצעת ההסדר, במישור המעשי על החייבים להגיש הצעת פריסת תשלומים מפורטת, שאינה עולה על 70 חודשים. ואכן לאחר שהוגשה הצעה מטעם החייבים, על פיה, בין היתר, ישולם למבקשת באופן מיידי סך של כ-1,900,000 ש"ח וסך נוסף של כ-380,000 ש"ח ב-30 תשלומים חודשיים; ביום 10.9.2023 ניתן פסק דין משלים המאשר את תכנית פריסת התשלומים כאשר הצעת הסדר פריסת תשלומים מתוקנת, בסכומים דומים, אושרה ביום 16.10.2023.

5. על פסק הדין ועל פסק הדין המשלים הגישה המערערת ערעור לבית המשפט המחוזי בו נטען כי היה על בית המשפט לאפשר את המשך הליך המימוש עליו הורה רשם ההוצאה לפועל ואשר אושר על ידי בית המשפט בעבר. לגבי הליך זה גם נוצרה הסתמכות מצד המבקשת, שכן כונס הנכסים שמונה החל בהליך המימוש, המבקשת

הוציאה הוצאות שונות לצורך כך ואף הפקידה את שווי הדיור החלוף בידי כונס הנכסים. טענות החייבים נדחו זה מכבר בהחלטת רשם ההוצאה לפועל אשר ערך את האיזון הראוי בין זכותו של הנושה המובטח לגבות את חובו מתוך הבטוחה שבידו לבין זכותם של החייבים לפדות את הנכס ב"מחיר נטו", והעדיף את ביצוע ההתמחרות לצורך קביעת שווי הנכס. כן נטען כי בכל מקרה בסופו של הליך כינוס הנכסים בהוצאה לפועל תינתן לחייבים ההזדמנות לפדות את הנכס.

6. ביום 18.2.2024 נדחה ערעור המבקשת. בית המשפט המחוזי קבע כי העובדה שהותר למבקשת בעבר להמשיך בהליכי המימוש, אין משמעותה חסימת דרכם של החייבים מלהגיע להסדר אשר יכלול גם אותה. אמנם, בית המשפט לא יימנע מנושה מובטח לזכות בפירות זכותו הקניינית כעניין שבשגרה, אך במקרה זה בית משפט השלום איזן נכונה בין התכליות השונות, תוך יישום הוראות הדין הרלוונטיות ובהתאם לשיקול הדעת הרחב המסור לו. גם לא נמצא מקום להתערב בהתרשמותו הבלתי אמצעית של בית משפט השלום כי המבקשת מונעת משיקולים פסולים ובכוונתה להשתלט על הנכס וכי החייבים התמודדו עם קושי משמעותי כאשר ניסו לעמוד בדרישות ההליך. כן הודגש כי הנטל להראות שמימושו של הנכס בהתמחרות חופשית עדיף על פני ההצעה העומדת על הפרק מוטל כולו על המבקשת, כאשר לא הובאה כל ראיה היכולה לבסס את טענתה כי ניתן היה להשיג סכום גבוה יותר בהתמחרות בין קונה מרצון למוכר מרצון.

תמצית טענות הצדדים

7. מכאן הבקשה שלפני, בה נטען כי שגו הערכאות קמא באופן שבו יישמו את הוראת סעיף 87 לחוק, כאשר לא התקיימו במקרה זה התנאים לאישור הצעת הסדר חרף התנגדות נושה מובטח. בהקשר זה נטען כי לא הייתה הצדקה להתערב ולמנוע קבלת הצעות לרכישת הנכס בהליך ההוצאה לפועל, בו ניתנת לחייבים ממילא זכות סירוב ראשונית לרכוש את הנכס; כי הסכום המוצע על ידי החייבים נמוך מהסכום שיתקבל מקונה מרצון למוכר מרצון בהליכי המכירה בלשכת ההוצאה לפועל; כי הסכום שישולם למבקשת יוחזר בחלקו בתשלומים לעומת תשלום מלוא החוב במזומן בהליך ההוצאה לפועל ובמובן זה המבקשת יוצאת בחסר; וכי טעה בית המשפט כאשר קבע כי יש לשלם למבקשת סכום הנופל מסכום החוב שנקבע זה מכבר בפסק דין חלוט. משמעותו של דבר היא כי אישור הצעת הסדר כפי שנעשה הוא העברת "עושר" מהמבקשת אל הנושים הבלתי מובטחים, על חשבונה, וללא כל הצדקה.

8. בהחלטה שניתנה על ידי ביום 23.5.2024 נתבקשו המשיבים להשיב לבקשה ובתוך כך להתייחס גם לשאלה אם ניתן כלל להעניק רשות ערעור לבית משפט זה "בגלגול שלישי" בהליכי חדלות פירעון של יחידים הנדונים בבית משפט השלום.

9. בתשובתם החייבים והנאמן החרו החזיקו אחר החלטת בית המשפט המחוזי וטענו כי דין הבקשה להידחות. ביתר פירוט, בתשובת הנאמן נטען כי דין הבקשה להידחות ולו בשל קיומו של בסיס לסברה כי המחוקק לא חפץ להעניק רשות ערעור ב"גלגול שלישי" לבית משפט זה בהליכים המתנהלים לפי חוק חדלות פירעון. לחלופין נטען כי הבקשה אינה עומדת באמת המידה המצמצמת למתן רשות ערעור ב"גלגול שלישי". לגופם של דברים נטען כי יש לדחות את טענות המבקשת לאור פסיקת בית משפט זה בה הודגשו היתרונות של פדיון בית מגורים באמצעות "סכום נטו" חלף מימוש נכס והוצאת חייבים מביתם. בהתאם לכך מקובל בתיקי חדלות פירעון להגיש חוות דעת שמאי ולאפשר לחייבים לפדות את זכויותיהם בנכסי מקרקעין בהתאם להערכת השמאי. במקרה זה החייבים התבקשו לפדות את זכויותיהם במקרקעין בהתאם לסכומים שנקבעו בחוות דעת שמאי מטעם המבקשת שהינם גבוהים מהסכומים הנקובים בחוות דעת שהוגשה מטעמם, ואף הפקידו זה מכבר את הסכום שהתבקשו להפקיד.

10. בתשובת החייבים נטען כי הבקשה אינה מגלה כל סוגיה עקרונית ועניינה אך ורק בפרשנות סעיף 87 לחוק. לכך גם מצטרפת השאלה אם בכלל מוקנית סמכות בחוק להגשת בקשת רשות ערעור ב"גלגול שלישי" בהליכי חדלות פירעון. לגופו של עניין נטען כי המבקשת מתעלמת מכך שהיא עומדת לקבל כ-90% מסכום תביעת החוב שאושרה, סכום העולה בהרבה על קרן החוב, וכי מדובר בסכום התואם את השמאות שהוצגה מטעמה. בית המשפט עמד גם על חוסר תום לבה של המבקשת, אשר עשתה כל שביכולתה על מנת להוציא את החייבים מביתם ולהשתלט על דירת מגוריהם בהסוואה של הסכם הלוואה "תמים". כן נטען כי על המבקשת חל השתק שיפוטי שכן היא התעקשה על הגשת שמאות מטעמה כאשר הוסכם בין הצדדים כי שמאות זו תהווה בסיס למשא ומתן והגעה להסדר. בנוסף יש לקחת בחשבון את האופן שבו מציב החוק את שיקומם הכלכלי של חייבים כערך מרכזי בהליכי חדלות פירעון. כן נטען כי החייבים עמדו בהתחייבות שנטלו על עצמם במסגרת ההסדר לשלם סכומי כסף רבים בתוך פרק זמן קצר, וזאת בין היתר באמצעות מכירת נכס נוסף שבבעלות בני המשפחה ובסיוע נוסף של בני משפחה, ותוך הסתמכות מצד אותם בני משפחה אשר ביצעו פעולות מכירה שלא ניתן לחזור מהן.

11. משיב 4, הממונה על הליכי חדלות פירעון ושיקום כלכלי (להלן: הממונה), טען בכל הנוגע לסוגיה העקרונית בעניין סמכותו של בית המשפט לדון ב"גלגול שלישי" בהליכי חדלות פירעון, כי המחוקק לא התכוון לשנות מסדרי הדין הרגילים בכל הנוגע למתן רשות ערעור. לפיכך, לעמדתו, בית משפט זה מוסמך לדון בבקשות רשות ערעור ב"גלגול שלישי" ואף ב"גלגול רביעי" גם בהליכים לפי חוק חדלות פירעון, כאשר הפעלת הסמכות תהיה בהתאם להלכות הנוהגות לעניין מתן רשות ערעור בהליכים אזרחיים אחרים. נטען כי הגם שהמחוקק לא התייחס בחוק לאפשרות להגיש בקשת רשות ערעור ב"גלגול שלישי" בהליכי חדלות פירעון קיימות אינדיקציות ברורות לכך שלא הייתה כוונה לצמצם או לשלול את סמכותו של בית המשפט העליון בהקשר זה.

באשר לנסיבות מקרה זה, סבר הממונה כי המבקשת לא ביססה כל נימוק המצדיק התערבות בהכרעת בית המשפט המחוזי, ואין בסיס לטענתה כי על בית המשפט להורות על קיום הליך התמחרות לצורך הערכת שווי השוק של הנכס. המבקשת לא הצביעה על פגם בהערכת השווי שבוצעה, מה גם שמדובר בהערכת שווי המבוססת על סכום שקבע שמאי מטעמה. על בסיס האמור סבר הממונה כי דין הבקשה להידחות.

דיון והכרעה

12. שתיים הן השאלות שיש לתת עליהן מענה. שתיהן עקרוניות וחורגות מעניינם הפרטני של הצדדים. האחת, האפשרות להגיש בקשת רשות ערעור לפני בית משפט זה ב"גלגול שלישי" וב"גלגול רביעי"; השנייה, מהו המשקל שיש לתת לאינטרס של נושה מובטח שהחל בהליכי מימוש עצמאיים בהוצאה לפועל, והמתנגד להצעת הסדר נושים שהתבקש לאשרה לפי סעיף 87 לחוק. על כן, מכוח סמכותי לפי תקנה 149(2)(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 החלטתי ליתן רשות ערעור ולדון בבקשה כאילו הוגש ערעור על פי הרשות שניתנה. מכאן ואילך תקרא המבקשת "המערערת".

רשות ערעור ב"גלגול שלישי"

13. תחילה לשאלה הראשונה. בהחלטה בעניין רע"א 7155/20 לפידות נ' ברכר (22.10.2020) (להלן: עניין לפידות) עמדתי על האופן בו קבע המחוקק את דרכי ההשגה על הכרעות שניתנו לפי החוק, ועל שתיקת המחוקק בקשר למתן רשות ערעור ב"גלגול שלישי" וב"גלגול רביעי" בהליכי חדלות פירעון.

כך, סעיף 349(א) לחוק קובע כי ניתן להגיש ערעור בזכות לבית המשפט העליון על "פסק דין של בית משפט מחוזי בערכאה ראשונה שניתן לפי חוק זה". כמו כן, סעיף

349(ב) לחוק, קובע כי על "החלטה אחרת" של בית משפט שלום ועל "החלטה אחרת" של בית המשפט המחוזי שניתנה לפי החוק, ניתן להגיש ערעור ברשות לערכאת הערעור שמעליה. אלא שבעניין לפידות הועלתה השאלה הבאה:

"נותרת אפוא השאלה, האם ניתן להגיש ערעור על פסק דין של בית משפט מחוזי שניתן לפי החוק, כערכאה שניה? האם יש לפרש את הוראות החוק השותקות באשר לאפשרות הגשת ערעור על פסק דין שניתן על ידי בית המשפט המחוזי בערכאה שניה כשוללות אפשרות זו, אם לאו?" (שם, פסקה 7).

בהמשך צוין כי יש רגליים לסברה כי המחוקק התכוון להוציא את המקרה שבו ניתן פסק דין על ידי בית המשפט המחוזי כערכאה שנייה (ערעור) מגדר המקרים שבהם ניתן יהיה לערער ברשות. זאת מפני שהאופן שבו הסדיר המחוקק את דרך ההשגה על פסק דין שניתן "בערכאה ראשונה", מדגיש את היעדר ההתייחסות למקרה שבו ניתן פסק דין "בערכאה שנייה" – כערכאת ערעור. מה גם, שהמילים "בערכאה ראשונה" נוספו רק במהלך הדיונים בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ולא הופיעו בהצעת החוק המקורית (ה"ח הממשלה, 1027) (להלן: הצעת החוק). בנוסף צוין כי על אף שמדברי ההסבר להצעת החוק כמו גם מעיון בפרוטוקולים של הדיונים שהתקיימו לפני ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת עולה כי המחוקק ביקש להשוות את ההסדרים הנוגעים להבחנה בין "החלטה אחרת" לבין "פסק דין" בנוגע להליכי ערעור, להסדרים הנהוגים בדין האזרחי "הרגיל", הרי שלא נדונה הסוגייה העומדת לפתחנו. כך גם ניתן לשער שהשינוי המבני שערך המחוקק בכל הנוגע לגורם המוסמך לדון בהליכי חדלות פירעון של יחידים ושל תאגידים תומך אף הוא בסברה כי לא חפץ המחוקק בהענקת רשות ערעור נוספת דווקא למסלול המצומצם יותר (הליכי חדלות פירעון של יחידים) על פני המסלול השני (הליכי חדלות פירעון של תאגידים).

14. כאמור לעיל, המשיבים התבקשו להשיב לעניין סוגיה זו והם, זולת הממונה, עשו כן בשפה רפה. לעומת זאת הממונה לאחר שנועץ עם הצוות המקצועי במשרד המשפטים האמון על חקיקה בתחום חדלות הפירעון, הגיש עמדה מפורטת ומצאתי כי בעמדתו ניתן מענה הולם לשאלה שהועלתה בעניין לפידות. הממונה הסביר כי סעיף 349(א) לחוק עוסק אך ורק בהיקף זכות הערעור, אך לא היה בכוונת המחוקק לצמצם את היקף רשות הערעור. וכך הוספת המילים "בערכאה ראשונה" נועדה ליצור אחידות בנוסח, בהשוואה להוראת סעיף 41(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט) הקובעת כי "פסק דין של בית משפט מחוזי בערכאה

ראשונה ניתן לערעור לפני בית המשפט העליון" (ההדגשה אינה במקור). מכאן שהוספת מילים אלה ביחס לפסק דין שניתן על ידי בית המשפט המחוזי נבעה מהרצון ליצור אחידות בנוסח החוק בין ההסדר הספציפי (הקבוע בסעיף 349(א) לחוק חדלות פירעון) לבין ההסדר הכללי המעוגן בהוראת סעיף 41(א) לחוק בתי המשפט. מדובר אפוא בהוראות אשר עניינן בזכות ערעור בלבד, והן לא נועדו להגביל את היקף רשות הערעור. בנוסף המילים "בערכאה הראשונה" נועדו גם לצורך בהירות הדין, שכן אילולי הוספת מילים אלה, ניתן היה להסיק שביחס לכל פסק דין של בית משפט מחוזי, גם אם ניתן ב"גלגול שני", קיימת זכות ערעור לבית המשפט העליון, ולא היא. שתיקת המחוקק בהקשר זה נובעת מכך שתכליתו המרכזית של סעיף 349 לחוק היא ליצור ודאות בנוגע לסיווג ההחלטות – כ"פסק דין" ולא "החלטה אחרת" – ולא נועדה לקבוע כי קיימת זכות ערעור על החלטה של בית משפט כערכאה ראשונה.

אני מאמץ אפוא את עמדת הממונה כי גם בהליכי חדלות פירעון קיימת אפשרות להגשת בקשות רשות ערעור ב"גלגול שלישי" (וב"גלגול רביעי") לבית משפט זה, בהתאם לאמות המידה שנקבעו לעניין זה בדין האזרחי "הרגיל". היינו, רשות ערעור כאמור תינתן רק כאשר הבקשה מעוררת שאלה בעלת חשיבות משפטית או ציבורית החורגת מעניינם הפרטני של הצדדים להליך, או כאשר היא דרושה לשם מניעת עיוות דין (תקנה 148א לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018; ר"ע 103/82 חניון חיפה בע"מ נ' מצת אור (הדר חיפה) בע"מ, פ"ד לו(3) 123 (1982)).

הערכת שווי שוק במימוש נכס משועבד

15. ומכאן לסוגיה השנייה. השאלה העומדת על הפרק היא מה המשקל שיש לתת לעובדה שהנושה המובטח החל בהליכי מימוש הנכס המשועבד, במסגרת הכרעה בבקשה לפי סעיף 87 לחוק לאישור הסדר שהנושה המובטח התנגד לו.

16. נקודת המוצא היא כי לנושה המובטח זכות קניינית בנכס המשועבד, המעניקה לו הגנה חפצית כלפי כולי עלמא (רע"א 102/00 קוזצ"י נ' בנק עצמאות למשכנתאות בע"מ, פ"ד נד(4) 766, 761 (2000); רע"א 5156/18 פבליקוב נ' עו"ד שרון טויס – מנהל מיוחד, פסקה 2 לחוות דעתי (6.11.2018)). כפועל יוצא מכך, לפי הדין שקדם לחוק חדלות פירעון, נושה מובטח אשר ביקש לממש את בטוחתו, היה רשאי לעשות כן באופן עצמאי וללא תלות בנושים אחרים שאינם מובטחים ובהליכים אחרים שהתנהלו נגד החייב (סעיפים 20(ב) ו-22(ד)(2) לפקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש], התש"ם-1980 (להלן: הפקודה)). ביסוד האפשרות שהוענקה לנושה המובטח לנקוט בהליכים עצמאיים עמדה

התפישה כי עד לגובה החוב המובטח הבטוחה אינה באה בגדרי נכסי קופת הכינוס (רע"א 8599/22 כהן נ' עו"ד גיל אפרתי נאמן, פסקאות 20-21 (15.1.2023) (להלן: עניין כהן)).

יחד עם זאת, גם לעצמאות האמורה נקבעו גבולות מסוימים, אם כי מצומצמים יחסית. כך למשל, נקבע כי עקרון תום הלב הכללי החולש על המשפט האזרחי, שריר וקיים גם לגבי פעולותיהם של נושים מובטחים (ראו למשל: ע"א 1057/18 עו"ד אייל עברון נ' ורדי, פסקאות 20-21 (23.1.2019) (להלן: עניין ורדי); ע"א 7188/18 עו"ד אריק אמיר נ' חנאי, פסקה 29 והאסמכתאות שם (28.12.2020)). מעבר לחובה כללית זו, ובאופן מפורט יותר, הייתה מוטלת על נושה מובטח החובה להודיע לנאמן על כוונתו לממש את הבטוחה בהתאם להוראות סעיף 129 לפקודה, כאשר הנאמן רשאי היה לפדות את הנכס על ידי תשלום שוויו לנושה המובטח. כאשר שווי הבטוחה עלה על גובה החוב המובטח, נקבע כי יש מקום להטיל פיקוח של בית המשפט של חדלות פירעון באמצעות בעל התפקיד על הליך המימוש (ע"א 8044/13 לוי נ' שיכון ובינוי נדל"ן השקעות בע"מ, פסקה 40 (13.2.2014)). בתוך כך נפסק כי במקרים חריגים, יתכן שיידרש מינוי בעל תפקיד לצד כונס הנכסים מטעם הנושה המובטח לצורך המימוש; ובמקרים חריגים ביותר, אף ניתן להורות שהליכי המימוש יתנהלו בבית משפט ולא במסגרת הליכי הוצאה לפועל (שם, פסקאות 35-37 ו-39). אך כל זאת בגדר החריג שאין בו כדי להעיד על הכלל. סמכות הפיקוח של בית המשפט על הליכי מימוש שנוקט הנושה המובטח הוגדרה כמצומצמת, ומטרתה הייתה למנוע ניצול לרעה של כוחו של הנושה המובטח על רקע ניגוד האינטרסים המובהק שמתקיים בינו לבין הנושים הבלתי מובטחים במקרים שבהם קיים כאמור פער בין שווי הבטוחה לבין גובה החוב (ראו למשל: עניין ורדי, פסקה 21; רע"א 1753/20 אייזנר נ' עו"ד אורן הראל, פסקאות 15-16 (29.9.2020)).

17. חוק חדלות פירעון ערך שינוי מסוים בהליכי מימוש של נכסים משועבדים על ידי נושה מובטח. מעבר לכך שנושה מובטח נדרש להגיש תביעת חוב לנאמן (סעיפים 210(א) ו-1(ד) לחוק), שינויים נוספים באים לידי ביטוי בהוראות הנוגעות לאופן מימוש הנכס המשועבד. גם לפי החוק, בדומה לדין שקדם לו, נושה מובטח המבקש לממש נכס המשועבד לטובתו נדרש להודיע לנאמן על כוונתו לעשות כן, והנאמן רשאי לפדות את הנכס המשועבד (סעיף 247 לחוק). ברם אם לא פדה הנאמן את הנכס המשועבד בתוך התקופה הנקובה לכך בחוק – בניגוד לדין הקודם, המימוש לא ייעשה באופן אוטומטי וחד-צדדי על ידי הנושה. במקרה שכזה, יחולו הוראות סעיף 248 לחוק הקובע כי אם אומדן שווי הנכס המשועבד עולה במובהק על גובה החוב – המימוש ייעשה על ידי הנאמן (אם כי בית המשפט רשאי להורות כי מימוש הנכס ייעשה בכל זאת על ידי הנושה

המובטח, אם מצא כי "הדבר מוצדק בנסיבות העניין וכי אין בכך כדי לפגוע בעניינם של שאר הנושים" (סעיף 248(ב)). מנגד אם שווי הנכס המשועבד אינו גבוה באופן מובהק מהחוב המובטח – ימומש הנכס בידי הנושה המובטח, שכן במקרה זה אין ניגוד אינטרסים ממשי בין הנושה המובטח לנושים הרגילים של החייב. גם כאשר המימוש ייעשה על ידי הנושה המובטח, רשאי בית המשפט להורות כי הדבר ייעשה בפיקוח הנאמן ובתנאים שייקבעו על ידי בית המשפט (סעיף 248(ד)). כפי שציינתי בעניין כהן (שם, פסקה 27), מדברי ההסבר להצעת החוק עולה כי הטעם לשינוי הדין ביחס לגורם המממש במקרים שבהם שווי הנכס עולה במובהק על שווי החוב המובטח, דומה לטעם שבעטיו נקבע בעבר פיקוח של בית המשפט על הליך המימוש. זאת שכן "השונות בין האינטרסים של הנושים המובטחים לאלה של הנושים הכלליים מחייבת שגם הנושים הכלליים יהיו מעורבים בהליך מימוש הבטוחה" (הצעת החוק, עמ' 725).

18. בענייננו, המערערת אשר ביקשה להמשיך בהליך מימוש הנכס שהחלה בו בלשכת ההוצאה לפועל, הגישה לשם כך בקשה לפי סעיף 248 לחוק בטענה כי סך החוב כלפיה גבוה משמעותית משווי הנכס במימוש מהיר. בית המשפט בהחלטתו מיום 21.12.2021 קיבל את הטענה כי שווי הנכס נמוך מגובה החוב המובטח, וקבע כי אין מניעה שימומש על ידי המערערת. בכך הותר למערערת, כנושה מובטחת, לפעול למימוש הנכס במנותק מהליך חדלות הפירעון. אלא מאי, במקביל להליכי המימוש, החייבים גיבשו הצעת הסדר לתשלום חובותיהם לנושים, ביניהם הנושה המובטחת, על מנת להימנע ממימוש הנכס. על רקע התנגדות המערערת, בית המשפט התבקש בהקשר זה לעשות שימוש בסמכותו לפי סעיף 87 לחוק (בהתאם לסעיף 324(א) לחוק המחיל את הקבוע בו גם על יחיד), שזו לשונו:

על אף האמור בסעיפים 85 ו-86(א), בית המשפט רשאי לאשר הצעה לתכנית לשיקום כלכלי גם אם לא אושרה בכל אחת מאסיפות הסוג ברוב הדרוש לפי סעיף 85, אם שוכנע, במידת הצורך על יסוד הערכת שווי של התאגיד שהגיש מומחה מטעמו או מטעם הצדדים הנוגעים לעניין, כי ההצעה הוגנת וצודקת ביחס לכל נושה או חבר התאגיד באסיפת סוג שלא אושרה אותה (בסעיף זה – אסיפה מתנגדת), ובכלל זה שוכנע כי מתקיים המפורט להלן:

(1) אם לא תאושר תכנית לשיקום כלכלי לא יהיה מנוס מפירוק התאגיד והתמורה שהוצעה לכל נושה או חבר תאגיד באסיפה מתנגדת אינה נמוכה מהתמורה שהיה מקבל בפירוק התאגיד;

(2) ההצעה אינה מבטיחה תמורה כלשהי לחברי התאגיד, ובכלל זה אינה מותירה בידיהם נכס שיש להם זכות בו מכוח היותם חברי התאגיד, בלי שהובטח לכל נושה

באסיפה מתנגדת תמורה השווה למלוא סכום חוב העבר שבו הוא נושה; (3) לכל אחד מהנושים המובטחים באסיפה מתנגדת הובטחה תמורה שערכה אינו נמוך משווי הנכס המשועבד לטובתו או מהחוב הכולל שלטובת פירעונו שועבד הנכס, לפי הנמוך; תמורה כאמור יכול שתינתן בכסף או בשווה כסף, בתשלום מידי או בכמה תשלומים, ובלבד שנקבעו דרכים להבטחת התשלומים; לעניין זה, "שווי הנכס המשועבד" – שווי השוק של הנכס המשועבד לאחר שהצעה תאושר בידי בית המשפט, בניכוי ההוצאות שהוצאו בשמירת הנכס או במימושו, ואם הנכס משועבד לטובת הנושה בשעבוד צף בלבד – בניכוי נוסף של 25% משווי הנכס בהתאם להוראות סעיף 244.

סעיף זה מקנה אפוא לבית המשפט סמכות לאשר הצעת הסדר אף אם לא זכתה לאישור ברוב הדרוש על פי החוק, ולכפות את ההסדר על נושים המתנגדים לתוכנו, חרף הפגיעה בזכויותיהם, בהתקיים התנאים הקבועים בו.

19. כעולה מלשונו של הסעיף, אישור הצעת הסדר שלא זכתה לרוב הדרוש מצד הנושים, ייעשה רק כאשר שוכנע בית המשפט כי הצעת ההסדר "הוגנת וצודקת" ביחס לכל נושה באסיפת סוג שלא אישרה אותה. במסגרת זו יבחן בית המשפט בין היתר את השלכות אי-האישור על החייב; את היחס בין התמורה שיקבל הנושה במסגרת ההסדר למול התמורה שהיה מקבל אלמלא ההסדר (לעניין זה ראו גם סעיף 324(ב)(1) לחוק העוסק בהתאמות הנדרשות להליכים בעניינם של יחידים); האם נותרו בידי החייב נכסים מבלי שהובטחה לכל נושה באסיפה המתנגדת תמורה השווה למלוא החוב כלפיו; והאם הובטחה לנושים המובטחים באסיפה המתנגדת תמורה שערכה אינו נמוך משווי הנכס המשועבד לטובתם או מהחוב הכולל שלטובת פירעונו שועבד הנכס (לפי הנמוך). מבלי לגרוע מחשיבותם של שיקולים אלה, הם אינם מהווים רשימה סגורה. על בית המשפט לשקול בכל מקרה ומקרה את מכלול השיקולים שעשויים להשליך על השאלה האם הצעת ההסדר אכן הוגנת וצודקת ביחס לכל הנושים באסיפה המתנגדת, והאם היא מגלמת איזון ראוי בין אינטרס הנושים להשיא את התמורה שיקבלו על חשבון חובם לבין אינטרס החייב.

20. במסגרת זו, בית המשפט רשאי, ובמקרים מסוימים אף נדרש, לבחון אלו הליכים כבר תלויים ועומדים למימוש הנכס ואיזו תמורה צפויה להתקבל באותם הליכים. אכן, אין בעצם קיומם של הליכי מימוש המתנהלים על ידי נושה כדי להביא בהכרח למסקנה כי אין לאשר הצעת הסדר לה הוא מתנגד. ברם קיומם של הליכים אלה הוא שיקול שיש

להביאו בחשבון במסגרת מכלול השיקולים הנדרשים להחלטה על אישור הסדר. הליכים אלה אינם רלוונטיים רק לבחינת הוגנות ההסדר כלפי הנושה אשר החל בהליכי מימוש עצמאיים והשקיע משאבים בניהולם, ודאי במקרים שבהם הדבר אושר על ידי בית המשפט קודם לכן. הם רלוונטיים גם ובעיקר לבחינת שווי השוק של הנכס המשועבד, נתון לו העניק המחוקק חשיבות רבה (וראו סעיף 87(3) לחוק). זאת נוכח הליכי ההתמחרות הנערכים במסגרת הליכי המימוש, שיש בהם כדי לספק נתונים זמינים בדבר ערכו הריאלי של הנכס אשר אינם בהכרח מתקבלים במסגרת הערכת שמאי (וראו לעניין יתרונותיהם של הליכי התמחרות: ע"א 509/00 לוי נ' ברכה, עו"ד נאמן בפשיטת רגל לנכסי יצחק בילו, פ"ד נה(4) 410, 422 (2001)).

21. במקרה דנן, בית משפט השלום אכן נתן דעתו לשיקולים המנויים בסעיף 87 לחוק. גם לא נעלמו מעיניו הליכי המימוש, אשר אושר למערערת לנקוט בהם בהחלטה מיום 21.12.2021, אולם הלכה למעשה קבע כי אין ליתן להליכים אלה כל משקל. זאת בקבעו בין היתר, כי גם אם קיים קונה פוטנציאלי שמוכן היה לשלם "סכום כפול" מהערכת השווי של הנכס, אין מדובר ב"שיקול לגיטימי של כדאיות כלכלית" אלא בשיקול "לטובת מימוש הנכס בכל מחיר"; וכי נמצא שהמערערת מונעת "משיקולים פסולים" וכוונתה "להשתלט" על הנכס. ברם שיקולים שגרתיים של כדאיות כלכלית מצד נושה אינם מהווים שיקולים פסולים (ראו גם, למשל: עודד מאור ואסף דגני הפטר כרך א 443 (2019) (להלן: הפטר)). הנחת היסוד היא כי נושה, ובכלל זה נושה מובטח, שוקל שיקולים "אנוכיים" במובן זה שהוא מעוניין להשיג את התוצאה הכלכלית הטובה ביותר עבורו. שיקולים פסולים בהקשר זה אינם כאלו, אלא שיקולים החורגים מבחינת הלגיטימיות הכלכלית של ההסדר עבורו (וראו גם: פר"ק (מחוזי ת"א) 42576-02-13 אלביט הדמיה בע"מ נ' רשות ניירות ערך, פסקה 4 (19.8.2013)). תפקידו של בית המשפט הוא לאזן בין האינטרסים הלגיטימיים של הצדדים. בענייננו, לא מצאתי כי התנגדות המערערת להצעת ההסדר, תוך דרישה להמשך קיום הליכי ההתמחרות לצורך קבלת הצעות, מבוססת על טעמים בלתי לגיטימיים. אף לעמדת החייבים עצמם הצעת ההסדר משמעותה כי המערערת תקבל רק "כ-90% מסכום תביעות החוב מטעמה" (פסקה 37 לתשובה), כאשר חלק מהחוב ישולם בתשלומים. בהקשר זה החייבים עצמם הודו כי "אין הרי תשלומים לתקופה ממושכת כהצעת החייבים, לבין תשלום במזומן..." (פסקה 76 לתשובה); וגם ייאמר בהערת אגב כי יש רגליים לסברה כי בבוא בית המשפט לאשר תמורה בתשלומים לנושה מובטח יש להבטיח כי תשלומים אלה יישאו ריביות באופן שישקף את הנזק שייגרם לנושים כתוצאה מאופן תשלום זה (ראו גם: הפטר, עמ' 443).

טענת המערערת בהקשר זה גם היא איננה מופרכת אפוא וודאי שאין מדובר בנימוק פסול או בלתי ענייני.

22. מכאן מתבקשת המסקנה שהתמורה שהוצעה בהסדר נמוכה מגובה החוב המובטח, ויש רגליים לסברה כי היא נמוכה משווי הנכס במכירה מרצון. החייבים אשר ביקשו להוכיח שהמערערת פועלת ממניעים זרים, אמנם טענו כי דווקא במכירה מרצון ישולם סכום נמוך מהערכת השמאי, בין היתר בשל המצב הביטחוני השורר עתה בארץ. אולם בצדק טוענת המערערת כי אין בשיקול זה כדי להועיל לחייבים. הליכי המימוש אינם בבחינת סוף פסוק, ותוקפם הסופי מותנה באישור רשם ההוצאה לפועל, הגם כי ניתן משקל מסוים לציפיותיו של המציע (וראו, מיני רבים: רע"א 2780/19 ברדה נ' עו"ד ישראל בודה – כונס הנכסים, פסקה 9 (8.8.2019); בע"מ 8788/10 פלוני נ' פלוני, פסקה 3 (13.11.2011); ע"א 573/12 הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ נ' גולדסיל בע"מ, פסקה 19 (29.8.2012); רע"א 2049/21 פישמן נ' אביב פריצקי בתפקידו כמפרק הזמני של חברת טי. ג'י. אי. השקעות נדל"ן בע"מ, פסקה 32 (4.5.2021); ע"א 6324/21 מאזוז נ' הכונס הרישמי, פסקה 7 (4.10.2021)). כמו כן, בהליך הכינוס במסגרת הוצאה לפועל שמורה להם זכות הפדיון, בוודאי עד אישור המכר (וראו: סעיף 13(א) לחוק המשכון, התשכ"ז-1967, וכן: ע"א 555/71 אמסטרדמר נ' מוסקוביץ, פ"ד כו(1) 793 (1972); ע"א 7706/18 זליבנסקי נ' גולן, פסקאות 3-4 לפסק דינה של השופטת ד' ברק-ארז (9.11.2020)). דברים אלה נכונים גם בנוגע להליכי מימוש המתנהלים מתחילתם במסגרת הליך חדלות פירעון בבית המשפט (וראו סעיף 229 לחוק). על כן, גם אם אכן יתברר ששווי השוק של הנכס נמוך יותר, וההצעות שיוגשו יהיו במחיר נמוך יותר מהערכת השווי, יוכלו החייבים לממש את זכות הפדיון ולפדות את הנכס במחיר נמוך זה. וזה למעשה העיקר – אין בהחלטה על המשך הליך הכינוס משום הכרעה בשאלת מציאת האיזון בין האינטרסים של הנושה המובטח לבין פינוי החייבים מבית מגוריהם, כפי שמנסים החייבים לטעון.

23. לבסוף אוסיף כי לא מצאתי לשעות לטענת החייבים כי יש לדחות את טענות המערערת ולו בשל הסתמכותם על פסק הדין וביצוע פעולות על ידם לצורך יישום ההסדר. החייבים לא הצביעו בהקשר זה על פעולות בלתי הפיכות שנעשו על ידם (ובכלל זה מכירת נכס "של בני המשפחה" שלא הובהר טיבו, כאשר לא נטען כי מדובר בדירת מגורים או בעלת ערך רגשי משמעותי אחר) ודי בכך כדי לדחות את הטענה בשלב זה.

24. אכן כאמור, יש למעט בהתערבות ערכאת הערעור בהחלטות הערכאה הדיונית של בית המשפט של חדלות פירעון, אך זאת שעה שהערכאה הדיונית שקלה כדבעי את מכלול השיקולים הרלוונטיים לעניין ולא פסלה חלק מהם על הסף. בענייננו, כפי שפורט לעיל, לא ניתן משקל מספק לאינטרסים של המערערת בבחינת התקיימות תנאי סעיף 87 לחוק, ובכלל זה לא ניתן כל משקל להליכי המימוש והפוטנציאל הטמון בהם להשאת שוויו של הנכס המשועבד.

לסיכום: דין הערעור להתקבל במובן זה שיבוטל פסק דינו של בית משפט השלום מיום 9.8.2023 המאשר את הצעת ההסדר וכן ההחלטות שניתנו לאחריו בקשר להסדר. הדיון יוחזר לבית משפט השלום לבחינת התקיימות תנאי סעיף 87 לחוק תוך מתן משקל ראוי למכלול הטענות ובתוכן להליכי המימוש בהוצאה לפועל שכבר החלו, ובית המשפט יכריע בעניין זה לפי מיטב שיקול דעתו וכחוכמתו. אין צו להוצאות בערכאתנו.

דוד מינץ
שופט

השופט אלכס שטיין:

אני מסכים

אלכס שטיין
שופט

השופטת גילה כנפי-שטייניץ:

אני מסכימה.

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט ד' מינץ.

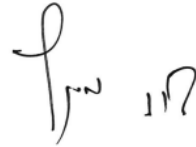
ניתן היום, כ"ח אלול תשפ"ד (01 אוקטובר 2024).

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

אלכס שטיין
שופט

דוד מינץ
שופט